

Тематичний план інструктивного тижневого семінару з підготовки студентів до літньої педагогічної практики

Семінарське заняття	Кількість годин
Основні вимоги до організації діяльності вожатого	2
Логіка розвитку табірної зміни	2
Виховні можливості тимчасового дитячого колективу	2
Організація дозвілля дітей	2
Ігрова діяльність у таборі	2
Самоврядування у таборі	2
Охорона життя та здоров'я дітей	2
Правові основи роботи педагога в дитячому оздоровчому закладі	2
Методика організації фізкультурно-оздоровчої роботи	2
Зміст та форми туристсько-краєзнавчої роботи	2
Основи безпеки життєдіяльності дітей в оздоровчому таборі	2
Методика організації естетичного виховання на базі піснених матеріалів	4
Шляхи формування у вихованців оздоровчого табору елементарних технічних, трудових та художніх умінь та навичок	4

На початку VII семестру студенти-практиканти звітують про результати проходження літнього педагогічної практики та отримують диференційований залік з даного виду роботи.

Аналіз звітної документації студентів-практикантів та документально зафіксовані позитивні відгуки адміністрації дитячих оздоровчих таборів переконують, що існуюча структура підготовки вожатих, яка складалася та апробувалася протягом декількох років, сприяє опануванню необхідними знаннями, вміннями і навичками для організації виховної роботи у дитячих оздоровчих таборах.

*О.В.Пахомова, асистент,
Криворізький ДПУ*

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ
ДИСЦИПЛІН У ПРОЦЕСІ
ЗАГАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ**

В статті розглядається професійна компетентність майбутніх учителів професійних дисциплін як складне інтегроване системне особистісне утворення, визначаються педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх учителів філологічних дисциплін.

Ключові слова: професійна компетентність майбутніх учителів професійних дисциплін, складне інтегроване системне особистісне утворення, педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх учителів філологічних дисциплін.

В статті розглядається професійна компетентність майбутніх учителів філологічних дисциплін як складного інтегрованого системного особистісного утворення, визначаються педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх учителів філологічних дисциплін.

Ключевые слова: профессиональная компетентность будущих учителей филологических дисциплин, сложное интегрированное системное личностное образование, педагогические условия формирования профессиональной компетентности будущих учителей филологических дисциплин.

The article deals with the professional competence of future teachers of philological subjects as a complex integral systematic personal unit, the pedagogical conditions of its formation are defined.

Key words: professional competence of future teachers of philological subjects, complex integral systematic personal unit, pedagogical conditions of formation of professional competence of future teachers of philological subjects.

Постановка проблеми. Проблема формування професійної компетентності майбутніх учителів стоїть зараз дуже гостро, враховуючи тенденції у галузі професійно-педагогічної освіти: кардинальне зростання вимог до педагогічного професіоналізму й особистих якостей вчителів. Якісно нові вимоги до професійної підготовки, професійної компетентності майбутніх учителів філологічних дисциплін зумовлюються зростаючою потребою, модернізацією освіти і зміною світоглядної парадигми. Проте, в теорії та практиці вищої школи виникла суперечність між суспільною потребою у висококваліфікованих учителях і традиційним підходом до формування їх професійної підготовки.

Вісний аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування професійної компетентності майбутніх фахівців присвячені праці вітчизняних дослідників О.І.Локшиної, О.В.Овчарук, Л.І.Паращенко, С.І.Пометун, О.Я.Савченко, С.С.Трабачевої. У російській педагогічній і філологічній літературі вивчення питання компетентності займалися М.І.Валденко, Б.Д.Ельконін, Є.Ф.Зеєр, Г.І.Ібрагімов, Н.В.Кузьміна, В.В.Серіков, В.І.Татур, В.Д.Шадріков, С.Є.Шишов, А.В.Хуторський. Серед новітніх досліджень з проблеми формування професійної компетентності слід зазначити праці В.А.Адольфа, В.А.Болотова, В.Н.Введенського, К.Б.Віаніс-Трофименко, Т.В.Волкової, М.І.Лук'янової, О.В.Морозова, Н.Ю.Сенягіної, В.Я.Синенко, Т.М.Сорокіної, Д.В.Чернілевського.

Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх фахівців філологічних дисциплін (ПКМУФД) у процесі загальнопедагогічної підготовки є основним об'єктивним фактором, що впливає на її формування, забезпечуючи її розвиток і подальший особистісно-професійний саморозвиток.

Формулювання мети статті. Мета статті полягає у тому, щоб визначити систему педагогічних умов, що розкривають зміст процесу формування ПКМУФД і покликані ефективно впливати на її формування в процесі загальнопедагогічної підготовки.

Виклад основного змісту публікації. Формування ПКМУФД залежить від системи педагогічних умов, що співвідносяться з її базовими характеристиками і відповідно формують визначені структурні компоненти і змістовні блоки ПКМУФД.

Згідно висновків нашого теоретичного дослідження ми визначаємо ПКМУФД як складне інтегративне особистісне утворення, що має системний характер і складається з мотиваційно-ціннісного, когнітивно-операційного, особистісного і поведінкового компонентів. ПКМУФД характеризується діалектичністю, динамізмом, високим рівнем саморозвитку і самоорганізації.

Всі змістовні компоненти логічно пов'язані між собою та існують у системній взаємозалежності і взаємообумовленості. Без урахування мотиваційно-ціннісного блоку не може бути сформований когнітивно-операційний, а поведінковий формується на ґрунті мотиваційно-ціннісного, когнітивно-операційного й особистісного компонентів. Самі по собі мотиваційно-ціннісний і когнітивно-операційний компоненти не забезпечують сформованості ПКМУФД, яка не в меншій мірі також залежить від особистісного компоненту, оскільки професійна компетентність завжди особистісно забарвлена якостями її суб'єкта [1, с.112].

Ми також розглядаємо ПКМУФД як проміжний рівень професійної успішності, як потенціал майбутнього професійного зростання, що залежить від індивідуальних особистісних характеристик, мотиваційно-ціннісних настанов, особистісно-професійного саморозвитку, а також від об'єктивних факторів, під якими ми розуміємо педагогічні умови, що впливають на формування ПКМУФД.

ПКМУФД є вершиною освітніх і професійних досягнень МУФД, що досягається у процесі загальнопедагогічної підготовки, є результатом взаємодії особистісно-професійного саморозвитку як суб'єктивного фактору, а також педагогічних умов формування професійної компетентності як об'єктивного фактору.

Уточнимо лексичне значення термінів «умова», «педагогічна умова» у довідковій літературі. З поміж шістьох визначень терміну «умова» за словником [2, с.685] найбільш відповідним галузі нашого дослідження є наступні визначення: (1) обставина, від якої що-небудь залежить; (4) правила, що встановлені в будь-якій галузі життя, діяльності; (5) обставини, в яких що-небудь відбувається.

«Педагогічна умова» визначається як необхідна обставина, передумова, що робить можливим здійснення навчально-педагогічного процесу [3, с.174].

Таким чином, педагогічна умова формування ПКМУФД є необхідною обставиною, передумовою, що цілеспрямовано впливає на здійснення

навчально-педагогічного процесу з метою формування ПКМУФД і обумовлена її сутністю, змістом і структурою.

Виокремлюючи педагогічні умови формування ПКМУФД, ми керувалися системним, діяльнісним і гуманістичним підходами, що є взаємопов'язаними й відбивають сутнісну характеристику ПКМУФД.

Грунтуючись на діяльнісному підході, який розроблявся Л.С.Виготським, Р.Д.Рубинштейном (в психології), В.В.Давидовим, Л.В.Занковим, І.Я.Лернером (у дидактиці), А.С.Макаренком, І.Л.Івановим (у теорії виховання), а також враховуючи діяльнісну, практичну і поведінкову ознаки ПКМУФД, ми визначили діяльнісний і практико-орієнтований характер формування ПКМУФД, спрямований на набуття власного особистісного досвіду, формування і застосування власної професійної компетентності.

Спираючись на концепцію особистісно-орієнтованої освіти (Н.І.Алексєєв, В.П.Бондаревська, В.В.Серіков, І.С.Якиманська та ін.), мета якої визначається розумінням пріоритетного розвитку особистості, повноти розкриття її потенціалу, ставленням до особистості як до суб'єкту власного життя й навчання, а також враховуючи особистісну сутнісну ознаку ПКМУФД, ми відношуємо на особистісному та індивідуальному характері процесу формування ПКМУФД.

Враховуючи такі сутнісні ознаки ПКМУФД, як складність, інтегративність і особистісна забарвленість, ми розглядаємо педагогічні умови формування ПКМУФД у їх системній єдності. У системі педагогічних умов, спрямованих на формування ПКМУФД, кожна педагогічна умова впливає на формування відповідного структурного компоненту ПКМУФД і робить можливим подальший розвиток певних її змістовних блоків.

Ми акцентували увагу на тому, що ПКМУФД є складним системним утворенням. Отже, її формування теж має бути системним, а саме протікати у системі педагогічних умов, що цілеспрямовано впливають на здійснення навчально-педагогічного процесу з метою формування ПКМУФД.

Система визначається як певний порядок у розташуванні та зв'язках частин чого-небудь; єдність закономірно розташованих і взаємопов'язаних частин [2, с.586]. На думку дослідників (І.В.Блауберг [4], Я.Л.Коломинського, А.А.Рєва [5]), відмінною ознакою будь-якого системного утворення є розширений зв'язок між її елементами й упорядкованість (організованість), що обумовлює цілісний характер системи.

Ми виокремлюємо систему з п'яти педагогічних умов, що розкривають зміст процесу формування ПКМУФД і покликані ефективно впливати на її формування у процесі загальнопедагогічної підготовки. Ними є:

- 1) Формування професійної мотивації та підвищення її рівня.
- 2) Удосконалення навчально-пізнавальної компетенції.
- 3) Використання сполуки різноманітних прогресивних освітніх технологій організації навчально-педагогічного процесу у поєднанні з систематичним послідовним і поетапним залученням МУФД до професійної діяльності.

- 4) Виявлення, стимулювання і розвиток професійно важливих якостей та індивідуальних особистісних характеристик МУФД.
- 5) Створення індивідуального плану формування і подальшого розвитку ПКМУФД.

Охарактеризуємо кожну з п'яти педагогічних умов.

Дослідження вчених [5], [6] свідчать про вирішальну роль професійної мотивації у формуванні професійної компетентності та навчальних успішності [5, с.64-65]. Професійна мотивація відіграє значну роль у формуванні освітньої компетенції на першому етапі навчання у ВНЗ у формі внутрішніх спонукань особистості до навчально-пізнавальної діяльності. У сфері професійної мотивації МУФД на перший план виходять синтез позитивного ставлення до вчительської праці з любов'ю до дітей, тобто професійна спрямованість, оскільки ці мотиви пов'язані з кінцевими цілями навчання та формування ПКМУФД. Позитивне ставлення до професії у поєднанні з відповідним уявленням про неї зумовлюють появу і формування інших мотивів, професійної позиції, ціннісного ставлення до предмету праці і подальшому до індивідуального стилю діяльності.

Необхідною умовою становлення професійної та навчальної мотивації МУФД і підвищення її наявного рівня є вдосконалення навчально-пізнавальної компетенції, яка є також наступною умовою формування і розвитку ПКМУФД.

Навчально-пізнавальна компетенція визначається як уміння вчитися самостійно. Загалом науковці визначають її як сукупність компетенцій у сфері самостійної пізнавальної діяльності [1, с.115-116], що ґрунтується на способах здобуття знань з різних джерел інформації [7].

Слід також зазначити, що, перебуваючи важливою умовою становлення мотиваційної сфери, навчально-пізнавальна компетенція сама по собі автоматично не сприяє розвитку чи підвищенню рівня професійної і пізнавальної мотивації. Не викликає сумніву взаємозв'язок професійної та пізнавальної мотиваційної сфери із засобами, способами й умовами професійно-освітнього процесу у ВНЗ.

Поза досвідом пізнавальної та професійної діяльності, організованої з допомогою використання сполуки різноманітних прогресивних педагогічних технологій організації навчально-педагогічного процесу у поєднанні з систематичним послідовним і поетапним залученням МУФД до професійної діяльності, неможливе не тільки вдосконалення навчально-пізнавальної компетенції, а й підвищення рівня професійної і пізнавальної мотивації та підтримання її на високому рівні впродовж всіх етапів формування ПКМУФД у ВНЗ. Серед різноманітних прогресивних педагогічних технологій організації навчально-педагогічного процесу з метою формування ПКМУФД ми визначаємо технологію проблемного навчання, задачну технологію, імітаційно-ігрову та імітаційно-моделюючу технології, технологію творчих проєктів. Всі названі технології забезпечують систематичне послідовне й поетапне залучення МУФД до професійної діяльності.

Виявлення, стимулювання та розвиток професійно важливих якостей (ІОХ) та індивідуально особистісних характеристик (ІОХ) МУФД є наступною педагогічною умовою формування ПКМУФД, оскільки особистісний блок є найбільш важливим компонентом ПКМУФД. Професійно важливі якості та індивідуально особистісні характеристики МУФД як суб'єкта професійної діяльності, що організує і управляє навчально-виховним процесом, визначають ефективність навчання, виховання, розвитку і формування особистостей учнів. Ці якості та ІОХ обумовлюють стиль поведінки, спілкування, професійної діяльності, здатність до ефективного виконання професійних функцій, до успішної взаємодії з колегами, учнями, а також суттєво впливають на рівень ПКМУФД і результати його професійної діяльності. Виявлення, стимулювання і розвиток професійно важливих якостей та індивідуально особистісних характеристик МУФД здійснюється за допомогою психологічних тестів та інтерв'ю.

Створення індивідуального плану формування і подальшого розвитку професійної компетентності є найголовнішою умовою формування ПКМУФД. Індивідуальний план розвитку власної професійної компетентності систематизує попередні заходи щодо її формування на всіх етапах, а також визначає сутність професійної компетентності як результату саморозвитку, дозволяє реалізувати суб'єктну позицію МУФД по відношенню до власної професійної компетентності.

Висновки. Таким чином, виокремлені нами п'ять педагогічних умов, створюють систему, оскільки відповідають поетапному й упорядкованому формуванню ПКМУФД, а також перебувають у тісному взаємозв'язку. Вони відкривають зміст процесу формування ПКМУФД і покликані ефективно впливати на її формування в процесі загальнопедагогічної підготовки.

Список використаних джерел

1. Хуторской А.В. Дидактическая эвристика. Теория и технология креативного обучения/ А.В.Хуторской. М.: Изд-во МГУ, 2003. – 416с.
2. Ожегов С.И. Словарь русского языка. [С.И. Ожегов] – М.: Русский язык, 1984. – 798с.
3. Гончаренко С.І. Український педагогічний словник / С.І.Гончаренко – К.: Либідь. 1997. – С.375.
4. Блауберг И.В. Становление и сущность системного подхода/ И.В.Блауберг, В.Г.Юдин – М.: Наука, 1973. – 256 с.
5. Рсан А.А. Социально педагогическая психология / А.А.Рсан, Я.Л.Коломинский – СПб.: Питер, 2000. – С.416. (серия «Мастера психологии»)
6. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы/ Е.П.Ильин – СПб.:Питер, 2006. – 512 с. – (Серия «Мастера психологии»)
7. Шишов С.Е. Мониторинг качества образования в школе/ С.Е.Шишов, В.А.Кальней – М., 1999. – 85с.